

2336

L. N. 5

ՎԵՐԻ

ՆԱԽԴԵՍ ՄԵՆՏՐՈՎՊԵՆ

Հրատարակի ամեն ամսու մէկին :

Ստորագրութեան տեղերն են

Ղալաթա Յ. Միւհէնտիսեան տպարանը :

Զմիւռնիա Թանգարանի Վարդապետի Ընկերութեան :

Միջագիւղ վերձանութեան Թանգարանը :

Տարւոյն գինն է կանխիկ :

60 դուրուշ

Վերջինս " " " "

55 "

Եւրոպայ " " " "

20 "

Ղալաթա երթալից հանգէսներու ճամբու ծախքը առնողին վրայն է :

Ստորագրութիւնները առաջին թիւէն կ'սկսին :

1 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

Ը. ՏԵՐԻ 1862

ԹԻԻ 8

ԸՌԳԵՅԻՆ

Սեր նախընթաց թուով խոստացեր էինք գիւղիս Վերձանութեան Թանգարանի վերայ ուրախալի լուրեր հաղորդել ընթերցողաց, ուստի կը փութամք խոստումնիս կատարել, ոչ նուազ բերելութեամբ ծանուցանելով զի Յունվար 17 երեկոյ ժամը 2ին 20ին չափ Համալսարանի Լիւթիքայնէ Թանգարանի սրահը ժողուելով ժամը 3ին ատենանք բացուեցաւ գեղեցիկ ատենաբանութեամբ մի մեծարդոյ Եւսուփեան Տիգրան Աղայի, որ յետոյ բարձրաձայն կանոնադրութիւնը կարդալով առաջարկեց իւրաքանչիւր որ իր ազատ կարծիքը յայտնել, ու վերոսկին իւրաքանչիւր յօդուածները մի առ մի կարդալով բողէկոյ առաւելութեամբ ընդունուեցան կամ սրբապարտեցան բոլոր կանոնները, այն պայմանաւ զի վերստին ընդհանուր ժողովով քննուին, և այս ընդհանուր ժողովոյ անդամները նոքա պիտի ըլլան որք կամ տարին 100 դահէկան և կամ եւամսեան 30 կանխիկ հաւանդանելով բաժանորդ գրուին և այն ալ

միայն Հայեր : Արդ կը հրաւիրեմք ընթերցատէր անձինքը սոյն բարենպաստի ընկերութեան բաժանորդ գրուիլ որ միայն մի է ընթերցասիրութեան փափարը ազգիս մէջ տարածելու :

Եւսուփեան գեղեցիկ տոանաւորը մեր պայմանական բարեկամ Վ. Տիգրան Ս. Վերձանեանց մեզ խրկած է հրատարակելու :

Արդոյ խմբագիրք Վարդ պատուական Հանդիսի :

Սոյն հետագայ բանաստեղծական տաղաչափութեան ձեր պատուական ամսօրեայ Հանդիսին եջերուն մէջ տեղն մի շնորհելու բարեհաճեցէք :

Ս'նամ բարեստացապարտ Չերդ Անուութեանց

Տիգրան Սանտի Արձանեանց

Վանի :

ՊԱՆՈՒԽՈՍ ՊԱՏԱՆԻ ԵՒ ԵՓՐԱՏ ԳԵՏ

Երբ զրկեն իմ Հայրենեաց բաժնուկով ակամայ,
Սարերով ու ձորերով ծածկել էր նա աշերցս,
Ընդ ամով Եփրատայ չուաւ պանդուխտ ընկերներովս,
Դողգով ձեռքով ուղղելով թեւ ողբերգակ իմ քնարին,
Կամաւ էի միջին գաւառահայկիմ իմ ցաւերից,
Բայց գիտեմ որ Եփրատ է վշտաւոր և քան զիս,
Վասն որոյ թողեալ զիմ վշտ հարց առնէի նորանից:
«Եփրատ, ինչու դու այգպէս տխուր արուսդում ես,
Ե՞ր չես փրփրար սիգալով ամերդ զեղաւ զով ջրով:
Ինչու համար պղծում են քո ծոց զեւսուք թունաւոր,
Դու գրախտաբուզն գետ մի ես, ուր են բարկեք
բերաւոր:

«Ինչու համար զուարթ գիմօք խաղ չես բանում իմ
զագին:

Այլ անտարբեր դժբանակ արեք ուղիս գետի,
Ե՞ր չեն փթթում քո եղբոր ծաղկամբ սիրուն հոտաւետ,
Որ ցանկ պտուկն և սպանաւոր նահանգ փշերով:»

«Ինչու արծուիք սրածուխ կամ սիրամարգբ զեղանալ
Չեն ջրմուս քո ամերով, որ բաց խլեն այս ակտեր,
Եւ խնամաւոր թե բանալ անցաւորացն նիաղ:

Սառնամանակ և կարկից պահել զնոստ անխնայք:

«Այլ հակառակ ձեռն առնուն աւերածու թռչուններ
Տնորատիկ պիղծ ագաւոր և վայնատուն վտտ բուր,
Որոց ամեղծ ձայներն և ապական ոտքերից...»

Ինձ երևում է, Եփրատ, դու ամերովդ ես պղծել:

«Դեռ ես դու գետ գրախտաբուզն, ձայն տուր հաղթ
ձայն տուր ինձ:

Ինչու ունայտ բնութեան պէս այդպէս անխաւք երկիս:

— Իմ արեգակն է խուարեք, աչեր չունիմ նայելու:

Բերան արեաւոր է դառնացել, լեզու չունիմ խօսելու:

Ա՜յ պատանի, ա՜յ պիմ ալեաց կոխուտեղով իմ խոցեր:

Ե՛րթ, և մի քրքրեր հին ու հառած շարուններ:

— Եփրատ, Եփրատ, ես տեսաւոր եմ քեզ նման վշտաւոր:

Քո ցանկերից չեմ զղում, բայց ինձ ընդ ինձ, և ես քեզ:

Գտնեմ մեր ձայն արթնցունէ զձեռքն երկնից ի յայց մեզ:

— Երկնք երկնք ականջ գիր ինձ, հերթը կոծակ

ինձ տալու:

Ա՜յ իմ ընտելք իմ ջրմուս միտնել տուր հեռ իմ արեգակ:

Եւ դուք մոռեալ իմ զիւցարուք, որ ձեր արիւն դեռ

ծխոյ:

Ճայէս ի վեր և ամերից բարձեք ձեր գլուխը վշտալից:

Հերթ չէ դեռ իս որ երբեմն հարս բնաւից ցանկաւ:

Վայեմ սղամ և նուաղիմ անմիթար իբր այրի:

.....

Այս ամերից չէր որ երբեմն ես սիգալում խաղալի,

Ինձ երևէր թե Եփրատի գրախտում մեջ մղուէի,

Իսկ այժմ ինչու ինձ հրատաղ միջին դժոխք երևի,

Ես տալով և նուաղիմ ու՛ական իմ ի գրախտ դժոխքի:

Ուր են ոտան բիւր պայտալտը արարատեան տնայեանք

Ե՞ր ծոխածեմ էլ չեն ձեռնում իմ եղերօքն լաղական

.....

Ինչու որդէս ասող գիտաւոր էլ չեն լողում օդուս մեջ,

Սուր շողջողուն պար նետից ամերս առնել ապահով:

.....

Ո՛հ երբ բաժանք տուրք երկնահոտ պղծեց լիզի դժոխաց
Արբին նոցա և դառնացան և թող դառն պէս ճիւղս ան:
Հառան հարին գիշերահաւք, անայց արեամբ դառնացայ
Ոմանց համար էլ ցայդ ցրեկ հալիմ մոշիմ անինայ:

Որք թեւթափ արծուի նման օտար աստղերից ներքեւ
Ատանդական անթեւան ո՛հ միջում են ինձ նման:
Թե անդ կարկուտ հուր ողբաւայ, կրեն հարաւան աստղն
Եւ պայտիւօք փոխան անման օր քառ օրէ պահաւին:

Բայց որչափ ես նոցա համար անհետին ստորիմ,
Քիչ էն ո՛հ ինձ վշտակիցներ, և տարիաւորք իմ փառքին:
Եւ ես աւա՛ղ շատ իմ սրգւոյ օտար և խորթ երեխիմ,
Յորոց պատճառս և սիրելիքս թեւթափ մնալ ստիպին:

Ե՛յ պատանի ահա ցաւերն իմ բաւական յայտնեցի:

Բայց գիտցիր դու որ բժշկում սոցա ոչ է հարկել

Մինչ ցօրն յարում սղջ Հայաստան անմահ ծաղկամբ ընտին

Եւ սուրբ բուժակն իրեւ դոց ի մեջ նոցա ծաղկի:

.....

Եւ Եփրատ էլ Եփրատ անտի իսր անտարբեր զնայունի:

Արդ լու՛ւււ պտտե՛ք և դա՛ւ, զի ձայն քո ինձ սիրելի:

— Ես պատանի եմ միջաբեկ, ես պատանի անտերուհ:

Քնարիս թեւեր մաշել են ո՛հ միմեջէ անմաւուն:

Հայաստանի բնաւ վայրեր իմ արցունքիս բաւ են ոչ:

Գնամ թափել, ո՛հ Եփրատ աւա՛ղ, օտար ծոց:

Իմ հայրենեաց քաղցր սահմանէն բաղդիս աստղն է պաղել:

Ու անքնուկ և տալիս հարկուն մի թաւալք:

Ո՛հ բիւր օտար և բարեկամ աստղից մեջ է մուրել:

Ազատ է անդ թե ենթակայ կամ թե անիթալ չեմ դիտեր:

Թափառական պանդխտի մի աչին է արցունք ու՛ ձեռն
ի՛մ ծոց:

.....

Բայց սգաւորս յարանման կարծում եմ թե կայ որ ոչ:

Հայաստանի թմրած վայրեր ի միմեջ իմ արթնցիկ:

Եւ վերք վերքի վերայ գիշած հառայ միջու բայդ եղբի:

Ես միաւոր որդի մի եմ ծնողքս ձեր, և անկար,

Խի՛նդ, ըստ նոցա այս կենցաղում մեջ միայնակ ես էի:

Հապս ինչու անմիթար թողալ ժուռ դամ արեւ ոտ:

Չի թմրեցան բաղաւքն և աւա՛ղ զիս տածելէ մինչ այս ժամ:

Ճերք սպալն ծնողք թշուաւ հեղ և գժաղաղ սրգւոյ մի:

Ստացիր կրակ ծաղկալոյս ծիծառն մի պէս թախմալ:

Թափեր այս գետ արտասուայ յայնիմ ուր որ չիք գարով

Ո՛հ յոռուք, զնեւէին բնաւ թախմալ մի արեւ:

Մի բար ծնողք իմ աննայն մի լոք չե բուժէր այնչափ

Որ իբր արեւն իմ բնական երակներում մեջ խողայ:

Որ զիս այն կրկին անխորձ հառա ցանէ ձեր գիրկ քաղցր:

Բերեալ ցուպ գտղոյ բաղկացրէ, ո՛ւ թե իննջի չերմիւն

լա՛ջ:

.....

Բայց լոք զի գուժ ծաղկաւան բնաւ յաւալ ոչ յաղթի:

Եւ մանաւանդ երբ տեսներք դառն ու լա՛յք իւր փարի

Կամ ճնշուել թեթեւ իւր թեւ օտայնելով ձաղն մատաղ:

Ճառէ ի՛ ծառ ողմայ խոցոյ ճառաղէլով սիրանար:

Ահա Եփրատ ահա պայտէս արաւմակի զրն ի բուռ:

Մինչ ու համայն տալոր սրալից եւ թե փոքր ինչ պահում:

Ա՛հ նայն և ինձ, և այս քնար որ միմեջ անդադար:

Քնար, սրտէս իմ հրաւառ արտասուարքը զախարար:

Իսկ այս ցաւոց եթէ պիգեմ թե բաղդ պատճառ իրական

Սուտ է Եփրատ, տես և դու բողբոջ ու սղջ Հայաստան:

Այլ ճրագն Հայոց՝ զոր մարեցին հանք դժոխաց պիղծ

չե՛ղով:

Ճրագ ցանկալին քո և տարիսին թորգովեանց :

Այնուհետև իբր Հայ անուն գրողնեցաւ Հայ ճակատ .
Գանդիտու թեան խաղաղութիւն , դառն և ճրագ օտարաց .
Բայց հինգ դար է հերթը չի գնա ոսկին չլտի երկաթից .
Ա՛հ Հայ անուան յարգ . ճանաչող մի թէ քնու ոչ մնաց :

Կան ո՞րքո՞ւստ կան շատ երազք , ուր դեռ պահի անարատ
արիւնն , ուր մէջ ընկղմեցաւ Բարեկօնեան Սէփ Վիթխարն .
Որք պարզ ձիւթում մէջ գնեցով պտորոյդ մաքուր ՚ի պտու
բառտ ,

Նկրտում էն հուր մի գտնել , որ մոռնեն առագաստ . . .

Այց որք գտնի ձէթ և պատրոյդ նոյն կարող էն և
կրակ ,

Եւ մօտ է քոյդ կրկին հաստատ սրտակիլ յանուն Եփրատ .
Ո՛վ թէ լինէր ինձ դարձ կրկին կամ ողջանել զքեզ կրկին ,
Եւ նուագել զքեզ Եփրատ հարս գեղապանմ նոր յԱշխին :

ԿԱՏԱԿԵՐԴՈՒԹԻՒՆ

(ՏԵՄԻ- 1.2.3.4.5.6.7.)

ՏԵՍԱՐԱՆ Դ .

ԿԻՐԱԿՈՍ ԸՆԿՆԻՆ .

Ա՛հ , որչափ սիրտս դողաց , վախնալով թէ
Պարեա լրած է խօսակցութիւնս , բայց փառք
Լստուծոյ որ չ'յայտնուեցաւ գաղտնիքը ,
Թշուառականները չորս կողմն պաշարած են
միշտ , ու կ'ուզեն ինձ փոս մի փորել , ես շատ
ոսկի ունիմ , նոցա ինչ կը վերաբերի . միայն
կը վախնամ , որ կը կողպտեն զիս . և անշուշտ
այն ատեն բարեկամներս անգամ թշնամի կը
դառնան , ասկէ վերջը ուխտ պիտի գնեմ , որ
հաշիւ քրած ատենս արտասանութեամբ չը-
նեմ , այլ մոքով հաշուեմ , ահաւասիկ հի-
մայ ալ Շուշան կուգայ եթէ չ'տեսնէի , այն
ալ լսելով խօսակցութիւնս՝ զիս երկիւղէ ու
ապրանքաւ տանաց մէջ պիտի ընկղմեցնէր :

ՏԵՍԱՐԱՆ Ե .

ԿԻՐԱԿՈՍ ԵՒ ՇՈՒՇԱՆ .

ԿԻՐ . Ի՞նչ կ'ընէ աղջիկս , Շուշան , ու-
րմիս է թէ կը տրանջայ դեռ , ահա հասաւ
այն ցանկալի ժամը , պիտի սխիֆնք հարսանի-
քը , բայց աւելի աղէկ չ'ըլլար , եթէ երկու
հարսանեաց ծախքը մէկէն ըլլայ , այսինքն
Սիհրանայ հարսանիքն ալ Վարդանուշայ հետ
մէկ օր կատարուի :

ՇՈՒՇԱ . Սիհրանս որո՞յ հետ պիտի ամուսնա-
յընես :

ԿԻՐ . Ի՞ժիշկը առաջարկեց որ իւր աղջիկն
ալ որդւոյս տայ , ես ալ հաւանութիւն տուի
և կարծեմ վայելուչ է , բայց դեռ Սիհրան
տեղեակ չէ այս խնդրոյն , չեմ գիտեր թէ ինքն
ալ դիւրաւ կը հաճի :

ՇՈՒՇԱ . Տէր արդէն ըսի որ որդւոյդ հաւա-
նութիւնը հայրական կամքէն կախեալ է , սու-
րա վերայ երբէք մի մտածեր , ուստի հար-
ցում մի ունիմ ընելք , և կը խնդրեմ որ
առանց բարկութեան պատասխանէք , յետոյ
դարձեալ ձեր կամացը կը յանձնեմ հաճու-
թիւնը , Սիհրանայ ըրած որոշումդ լաւագոյն
է , իսկ Վարդանուշայ համար՝ որ հաճեցաւ
կամիտասցայ հետ ամուսնանալ , բայց որդիա-
կան հնազանդութեամբ , և ոչ թէ սրտի հա-
ճութեամբ , ապէն չէ , ես ալ մինչև ցարդ
լուծութիւն պահելով զայն հնազանդեցնել
կ'աշխատեի , որպէս զի ձեր հրամանը կատար-
ուի , բայց հիմայ ներքում խնդրելով կը հար-
ցընեմ , որովհետև առանձին եմք , և լսող
մի չ'կայ , ի՞նչ դիտաւորութեամբ այնպիսի
անձի մի հետ որդիդ ամուսնացնել պատշաճ
կը դատես :

ԿԻՐ . Իմ և աղջիկանս երջանկութիւնն ու
հանգստութիւնը յարատեւ ընելու դիտաւո-
րութեամբ :

ՇՈՒՇԱ . Ի՞նչ , ծուռ և անհիմն դիտաւո-
րութիւն կը յուսամ , որ այս ամուսնութեամբ
երջանիկ և հանգիստ պիտի ըլլաք , կը յուսամ
որ կամիտաս ձեզի համար գանձ մի է , ի՞նչ ,
կը յուսամ որ նովաւ ձեր սիրտը գոհ պիտի
ըլլայ , երբէք , ես ընդհակառակն դու-
շակելով կը ցաւիմ ու կը արտափմ , որ յե-
տոյ անօգուտ զղջումի զձեզ կարի անհան-
գիստ պիտի ընէ , Տէր իմ , քանի որ զուակա-
յքդ նորածաղիկ մանկութիւնը այս բազկացո
մէջ աճելով հասաւ երիտասարդութեան
պերճ հասակին , քանի որ երկար աստեղէ ՚ի
վեր ծառայական և երախտագիտական հաւա-
տարմութիւնը կը զրդէ զիս , վերջապէս քա-
նի որ այս տան բոլոր բնականաց վերայ ունե-
ցած սերս ու սրտիս փափաքը զիս կ'ստիպեն
անտարբեր չ'մնալ , չեմ կրնար չ'յայտնել ճշ-
մարտութիւնը , չեն կրնար գոյզիլ աչքերս
յայտնի խաբէութեան մի վերայ , կը կրկնեմ
դարձեալ թէ մի յուսար , մի յուսար որ ձեր
երջանկութիւնը կամիտասցայ վերայ պիտի հա-
տատուի , մինչև ցարդ այդ խաբէբայ անձը
ի՞նչ օգուտ ըրաւ միտսէն իրաւոյ , ինքզինքը գը-
վելէ , մեծախօսութենէ , շղթաբորդութենէ ,
կեղծաւորութենէ ուրիշ բան չ'գիտեր , զորս
իրեն գործիք ընելով բաւական ժամանակ է

որ որովայնը կը լեցնէ հոս ու անցագ. որիորդ կը կշտայնէ, և մէկ կողմանէ ալ նաև դքեղ անմահ տեղ գրած է: Ուրէ նորա մէկ տակի արդիւնքը ու շահը. . . մի խաբուիր, Տէր իմ, նորա կեծուպատիր խօսքերուն, և մի զոհեր նորա ոչնչութեան աղջկանդ աննման գեղեցկութիւնը, որով կարող ես ստոյգ ուրախութիւն մի վայելել:

ԿԻՐ. Շուշան դգուշացիր. . . .

ՀԱՌԸ. Երբ Տէր, մինչև անգամ արժան չեմ համարիր այնպիսի ոչնչ մէկը իմաստուն կոչել, այլ իմաստակ, և իրաւամբ իմաստակ է, բրած խօսակցութեանց մէջ բնաւ իմաստ մի չկայ, անսպարճութեամբ սուտ բաներ կը խօսատանայ ընելու, շահու ճամբայ ցուցնել, և իւր խելքին վրէժը իմաստութեանը, եթէ գիտէ հարստութեան ճամբան, թող ինքը դարձած է, վերջապէս եթէ գիտէ հարստութեան ճամբան, ինչո՞ւ ուրեմն ինքը չքաւորութեան մէջ կը խղճուի, ամենաոչնչ խօսքերու ունկնդիր մի ըլլար:

ԿԻՐ. Բայց Շուշան, իհարկ ըլլալէն վերջը կը խոստանայ ցուցնել շահու ճամբան:

ՀԱՌԸ. Բնէ է որ դքեղ պիտի ընէ իրեն գրամագլուխ, և մի տարակուսիր ըսածիս վերայ, ահա այդ խօսքը յայտնի նշան է, մտածէ մէկ անգամ, ընելիք մի չունի, այլ շաղակրատութիւն մի է ըսածը, իւր միտքը անգամ մի ամուսնանալ է աղջկանդ հետ և յետոյ որ անհնարին է քակել այս կապը, քեզ մով հանգիստ կեանք մը անցնել, դու պիտի անուշանես զայն, զի ուրիշ տեղէ մի յոյս չունի, իւր բաղձանքը քեզի հետ միաւորին է, խաբէութիւնը բարիքներ ցրցունելով կը մտըրեցնէ մարդս, եթէ ինքը այդչափ իմաստուն է, թող նախաւառաջ իւր իմաստութեան մէկ պատուը և արդիւնքը ցուցնէ և ապա արդիւնքը ու գերաւ առաջարկութիւնը ընէ. գիտուն եմ, կրթեալ եմ կ'ըսէ: Արդանուշայ հետ խօսելու համար ուրիշէն հրահանգ կ'առնու, ինչպէս որ դու ալ զարմացար թէ ինչ խառնափնդոր խօսքեր կ'ընէր, ուրեմն ի՞նչ կը յուսաս իմաստակէ մի, ոչնչութիւն. իմաստակութիւն ըսելը պարզապէս ոչնչութիւն ու պռոտախօսութիւն ըսել է:

ԿԻՐ. Եւ, Շուշան ի՞նչ կը խօսիս և զիս կը շփոթես, դառն մտածութիւնք կը վրդու վնն միտքս կատարել ալեաց նման, իրաւունքը կը փայլի ըսածներուդ վերայ, շփոթեալ մտացած եմ թէ ի՞նչ ըսեմ և ինչ պատասխանեմ:

ՀԱՌԸ. Եթէ բարեբաօտիկ կենաց հանգրստութեանը կը փախաքիս, փախէ բարբառ վնն միտքդ, դգուշացիր որդւոյդ կեանքը դիւահարսի մի ձեռք յանձնելէ որ է յայտնի վրտանքի մէջ դնել, որդիդ կը սոսկայ այն հրեշն երեսը տեսնելու, մահ կրնարէ քանթէ իմաստակայ հետ ամուսնանալ, և ահա ստիպուեցաւ լուծութիւնը քակել, բռնութիւնը զինքը խնայահեցուց, բայց գիտցիր ո՞վ Տէր որ աղջկիդ արտասուաց մէջ գիշերը անքուն և ցերեկը անդադար հառաչանքով կը հալեցնէ իւր թարմ կեանքը: Երաբար ուրեմն տնէդ այդ չար իմաստակը որ բնականութեամբ խանգարել է, որչափ իշխանութիւն. բայց ի՞նչ իրաւամբ ընտանեացդ հրամայելու իշխանութիւնը պիտի ունենայ, ահ լատուած մի արայցէ իւր գիտաւորութիւնը կատարելի, դուցէ քեզ ալ հրամայելու իրաւունքը ունենալ պիտի կարծէ և այն աստիճանաւ ըստից տանդ բարեկարգութեան աւերիցը պիտի ըլլայ. ուստի լաւագոյն կերպիւ մտածելով ժամ առաջ աղափէ դքեղ այն հրեշն ճանկերէն, երբեք նորա անսպարճութեանց և շղջորդութեանց մի մատներ ինքզինքդ:

ԿԻՐ. Ի՞նչ ընեմ Շուշան. . . .

ՀԱՌԸ. Եւ առ պայմանդ, ի՞նչ փնտս կրդնայ ծագիլ իմաստակէ մի, և այսուհետեւ տունդ մանելու անգամ տուած իշխանութիւնդ առ ձեռքէն որ յետոյ խաղաղութիւնդ գտնելով աղջկիդ ալ արժանաւոր և աղնուական մէկու մի հետ ամուսնացնես, որմէ ծագի ուրախութիւնդ ու ընտանեացդ անդորութիւնը, որչափ աղէկ կըլլայ եթէ հաճի Լոտմ աղջկիդ առնելու յորմէ վերջին առաջնան գոհ պիտի ըլլաս:

ԿԻՐ. Ո՞վ է այդ Լոտմը:

ՀԱՌԸ. Կրթուել տեսնող երեւելի վաճառականին որդին, որոյ անուան համբաւը աշխարհիս չորս կողմը տարածուած էր, Եւրոպայի հետ ունեցած առեւտարական յարաբերութիւնը և մեծ համբաւը ունէր, այժմ իւր որդին ալ Լոտմ, ոչ միայն նորա մեծ հարստութեան ժառանգ եղած է այլ և ունեցած բոլոր հաղուագիւտ և աղնիւ ձրիցը:

ԿԻՐ. Ո՞ր է այդ երիտասարդը, և ո՞ր կը բնակի:

ՀԱՌԸ. Ով բարեպաշտահ առիթ, հոս կուգայ, զինքը անձամբ տեսնելով գիւրաւ կրդնաս հասկնալ իր վարքը:

(Աստի կ'ըսեն)

ՏԵՍԱՐԱՆ Զ.

ԱՏՈՄ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆՆԵՐԸ

ՀՈՒՇ. Սեր տերն ձեր տեսութեան կ'փափաքեք և ձեր բարեկամութիւնը ստանալու կերպը կը փնտռուէք :

ԱՏՈՄ. Ես ալ ինքզինքս բաղդաւոր կ'համարիմ ստուգիլ, որ արժանացայ այնպիսի պարոնի մի որ կընդունի և կ'հաճի մեր բարեկամութիւնը ստանալ :

ԿԻՐ. Ո՛վ սիրելի Մոմ, անուամբ միայն ձեր հօր գովեստը լսելով փոքր ինչ ծանօթութիւն ունէի. կը գովէին զինքը բայց իրաւացի է եղեր իւր վերայ եղած գովեստը, որովհետեւ նորա ազնիւ բնաւորութեան զգալի յայտարար մի էք դուք, ձեր ազնուական դէմքով ու քաղաքավար վարմունքով :

ԱՏՈՄ. Եղբայր և ես ձեր վեհանձն բնաւորութիւնը լսելով փափաքեցայ տեսնուելու : որովհետեւ քիչ օրէն երկար ճամբորդութեամբ պիտի հեռանամ այս քաղաքէն :

ԿԻՐ. Ի՞նչ դիտաւորութեամբ պիտի թողուք այս քաղաքը :

ԱՏՈՄ. Հօրս մահունիէ ետեւ, գրեթէ բոլոր գործքերս կարծի գրի, և գոհ եմ հարբստութեանս վերայ, կը բաւէ ինձ իմ հարբստութիւնս, ուստի այժմ միտք ունիմ օտար երկիրներ ելլալով մի միայն բնաւորութեամբ գեղեցիկ կողակից մի ընտրել ինձ և երջանկութեամբ անցնել կենացս մնացեալ օրերը, զի մինչև հիմայ այնպէս յարմար մէկը չ'գտնելով դուրս ելլալ որոշեցի :

ՀՈՒՇ. Կ'ներէք Տեաքք, բտելու՝ որ այս պատահումն յաջողակ կերեւայ ինձ (կրթութիւն) դու աղջկիդ ամուսնացնելու գիտաւորութիւն ունիս և այս ազնուական պարոնիս ամուսնանալու, ասկէ աւելի արժանաւոր և փայլունչ փեսայ չեմ կրնար ունենալ (Կրթիւն) և դու ալ բնաւորութեամբ գեղեցիկ ընկեր մի կը փնտռես, ուստի այդ կողմանէ փառհեղք, ոչ միայն բնաւորութեամբ այլ և բնութեան պարզեւած ամեն ընտիր և գովելի ձիւքերը կը փայլին մեր տէրօջ աղջկան դէմ քին վերայ. նա մանաւանդ առաքինութեամբ պահուած է իւր ճակատը :

ԱՏՈՄ. (Դէ կողմ) Մէջ որչափ ստացդ կը խօսի :

ՀՈՒՇ. Չեմ երկմայր երբէք որ ձեզ հաճելի պիտի չըլլայ այն, ուրեմն դուն ջըր վէ մտքէդ՝ ճամբորդութեանդ որոշումն, և գու ալ Տէր, հաճութիւն տուր այս խնդրոյս :

ԿԻՐ. Ես սիրով կը հաճիմ տալու իմ զաւա

կըս այս ազնիւ պարոնին. բայց պէտք է որ ինքն ալ աղջկիս տեսնելով իր հաճութիւնը տայ :

ԱՏՈՄ. Ըջկանը տեսութիւնը հարկաւոր չէ. ձեր պատկառելի և վեհանձն կերպարանքն ու ձեր հռչակեալ համբաւոյն վստահութիւնը կը համոզեն զիս, և յայտնի կը տեսնեմ որ ազնուատոհմ գերդաստանէ սերած օրիորդ մի չ'ղղջացներ զիս, երկրորդ՝ այս ուրախութիւնը ունիմ, որ իմ երկրորդական փափաքս պիտի լեցուի, այսինքն պիտի կարենամ հարստութիւնս վստահութեամբ ձեզ յանձնել և այն ստակով մէկ տեղ վաճառաւորութիւն ընել, որով անշուշտ կրնանք հանգիստ կեանք վարել :

ԿԻՐ. (Դէ կողմ) Ո՛վ անպատու՝ ուրախութիւն. սատկի իմաստակը :

ԱՏՈՄ. (Յեռքին հասնելով կրկնապէս ինքն) Ուրեմն այս մատանիս վարդանուշայտուր որ մեր միութեան և ամուսնութեան կապը կը համարուի, թէպէտ չնչին բայց կը խնդրեմ որ իբրեւ սիրոյ առաջին նշան ընդունի զայն :

ԿԻՐ. (Դէ կողմ) Խեղքս պիտի թոցնեմ. կողաչեմ սպասեցէք որ անմիջապէս աղջկիս հոս բերել տամ որ տեսնուիք :

ԱՏՈՄ. Ո՛չ երթալու ստիպեալ եմ զի կարգադրելու գործքեր ունիմ. բայց յետոյ գալով կրնանք երկար առէն տեսնուելու և ուրախակցելու :

(Ել Դէ կողմ)

(Շարունակել)

ԿՆԿԱՆ ՄԻ ԱՄԵՆԱԶԱՐՄԱՆԱԼԻ

ՀՆԱՐԻՐ

ԿԱՄ

ՊԱՐՏԻՋԻՆ ՄԵՋ ԶՈՒԿ ԲՈՒՍԵՒԼԸ

Պրուսոյու մէջ ճարտար ու հնարագէտ կին մի իւր ամուսնոյն հետ դրաւ կը բռնէ ծանրագին բանի մի վերայ, զի եթէ կարենայ հնարքով մի ամուսինը յիմարանոց խրկել շահի զայն եթէ ոչ տուժէ նորա փոխորէնը :

Սորա ամուսինը որ Սինաս կը կոչուէր, բարի և միամիտ մարդ մի ըլլալով, գրեթէ քիչ առենէն կը մոռնայ դրաւը, ու շարունակ գործոյն պարսպած առեն, որ մի կինը

ԱՆՒՄԷՔ

(Տես թիւ 6, 7 :)

Վշտագին ու դառնացեալ սրտիւ մեկնեցաւ նաեւ անկէց, զի մէկ վայրկեանի մէջ բոլոր յայտերը փճացան. և իսկոյն անհետացաւ այն երջանկութիւնը, զոր ալ ձեռք բերած կը Համարէր. ուստի դարձեալ Միայ այլ և այլ կողմերը շրջագայելով, աստանդիկ եղած տեղ մի չէր կրնար կենալ, և միշտ անհանգիստ, թշուառ, ու տաղաուկ կեանք մի վարելով վերջապէս որոշեց դէպ ի Չինաստան ուղեւորիլ :

Հոն երբ որ մի միայնակ և իւր արկածից տխուր յիշատակաց երեսակացութեանը մէջ ընկղմած, ամայի դաշտերու մէջ կը շրջագայէր, դաշտին մէկ կողմէն ուրախալի երգոց և քաղցրահնչիւն նուագարանաց ու ցնծութեան աղաղակներու ձայներ հնչեց ականջին և մէկէն հետաքրքրութիւնը շարժելով, իւր ընթացքը ուղղեց դէպ ի այն կողմը, և գեղեկական բնակութիւն մի հասաւ, ուր տեսաւ գիւղացի արանց և կանանց խումբն բաղնալթիւն մի, յորոց ոմանք նուագելով, ոմանք երգելով, ու շատերն նաեւ պարելով, ամենքն մեծաւ ուրախութեամբ կը զուարճանային :

Վշտագին զարմանքը ոչ նուազ եղաւ, այն ինչ տեսաւ որ պարզ ու անմեղ ուրախութիւն մի կը փայլէ ամենուրեք գիմաց վերայ, ու արեղարդ ծերունաց մը քով մօտենալով, որ նոցա պարահանգէսը գիտելով կը զուարճանար, ու նորա զուարթ դէմքը լաւ ևս կի մայրեր որ այլևոր հասակը մարմնայն և հոգւոյն ուժը, միանգամայն աշխոյժը բնաւ չէր պակսեցուցած :

Ուստի Վշտագին խորրոց ծերունիին որ այն տարօրինակ ուրախութեան պատճառը խնայրէր հաճի իրեն : — Երբեք տարօրինակ չեմեղի համար այս հանգէսը, ըսաւ ծերունին, այլ մեր հանգստութեան նուիրեալ օրերը, Մտուածոց պատշաճ պաշտօնը մատուցանելէն յետոյ մնացեալ ժամերը այսպէս սերտ խոթեան և անմեղ զուարճութեան կը զուհենք : — Ուրեմն քաղցրատենի փոխարեն կը նեք, ըսաւ Վշտագին, ձեր քրտնահոծ աշխատանայ ու նեղութեանց և այն աղերջանիկ կենաց տաժանեղի ծանրութեանը, զոր ուրիշ օրեր բռնադատեալ էք վարելու :

Վշտագին վերայ ծերունին ժպտելով, եօթնաստուան տարիէն աւելի է ըսաւ, որ այսպիսի կենաց մէջ կ'անցնեմ օրերս, և ու-

նեցած վիճակիս համար գոհութիւն կուտամ Մտուածոց, զի ամենեւին թշուառութեան դառն ճաշակը չ'զգացի : Աղէկ գիտեմ որ ձեզ նման ծօխ և հարուստ Միայնք, կը կարծեն որ ոսկի, արծաթ, և բաղմագանձ ու շողջողուն գոհարներ գտնուած տեղ, երջանիկ կեանք կը վարուի, սակայն մեք գիւղականքս ձեր քաղաքացի ու բնակարանաց մէջ գլուխուած առեն կը լսեմք ու կը տեսնեմք այն աղմուկներն ու վշտմբեր նեղութիւնները որ բնաւ չեն մեկնիր անկէ, և ձեր ծօխ հարուստութեանց վերայ փոխանակ նախանձելու, խիստ շատ անգամ կարեկցութեան կը շարժիմք : Միշտոր և խաղաղ կեանքը անծանօթ է ձեզ, զի ագահութիւնն ու փառաստէնջութիւնը և անդուլ կռիւներն ու գժուութիւնները միշտ կը յափշտակեն զայն ձեր մէջէն, և ուր չկայ խաղաղութիւն, նաեւ չկայ հոն երջանկութիւն : Երգարեւ մեք ձեզի չափ գանձերու տէր չեմք, և ոսկին ու արծաթը հաղիւ կը ճանաչեմք, բայց ձեր սարկով գնած բաները, մեզ ըստ բուսականին մեր ոչխարներն ու արտերը կուտան և գոհութեամբ սրտի կը վայելեմք զանոնք :

Վշտագին ծերունեայն ըրած խօսքերուն վերայ աղաճ, և ուղեւոր իմանալ թէ աղքատութեան և քրտնաշան աշխատանայ մէջ ինչպէս կարելի է ըլլալ երջանկութեան վաշելումը, զոր ինքն այնքան փափուկ կենաց ու ծօխութեան մէջ տակաւին չէր կրցեր ձեռք բերել : Որոշեց նորա հետ սակաւ ինչ խօսակցիլ, զուարճանալով միանգամայն այն գիւղականաց հանգէսին վերայ որք անմեղ խաղերով իւրեանց պօսանքը կը շարունակէին : Իսկ ըստ բնաւ չհասնիր, ըսաւ ծերունեայն թէ ձեզ նման մարդիկ ինչպէս կարող են երջանկանալ, որք բռնադատեալ են միշտ տաժանելի ու թշուառ կեանք մի վարելու աշխատութիւնը, պատասխանեց ծերունին, ըստուգիւ գժովմբեր նեղութիւն է նոցա, որք սովորած են միշտ դատարի կենալ, իսկ մեղի համար անորժելի սփոփանք մի է : Կենացս մէջ երբեք այնպէս տխուր և տաղտկալի ժամեր անցուցած չէի, երբ հիւանդութիւն մի գալով վրաս, ստիպուեցայ աւօրեայ աշխատանքս ու գործքէ դադարիլ, և այն ատենը խիստ երկար կը թուէր ժամանակս ու ամեն վայրկեան հաղարումէկ տարւոյ աղղեցութիւն կուտար ինձ, այլ երբ գործքերովս կը զբաղեմ, արագահաս են ինձ ժամերը և երեկոյեան ինչպէս գալը չեմ իմանար դրելիք ու երբեք չեմ զգար այն ճանճրութիւնը,

որոյ անբերելի ծանրութեան փորձը դիւրաւ առի, այն ինչ հարկադրեցայ դատարի կենտր, և շատ անգամ նաեւ քաղաք մտած առ տենս սրարարորդ մարդկանց դիմաց վերայ նը կարեալ կը տեսնեմ դայն:

Շարունակել:

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՔ

ՅԱՆՈՒՅԱՆ

ՀԱՆԴԵՍ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ

Այս անունով բանասիրական Հանդէս մի ալ սկսաւ հրատարակուել Օմիւռնիա խրմբադրութեամբ Պ. Սարգիս Փափաղեանի, ուրոյ յայտարարութիւնը արդէն քանի մի ամիսէ ՚ի վեր ձեռքերնիս հասած էր ու անհամբեր նորա հրատարակմանը կապուելնը: Առաջի այս օրերս նորա առաջին և երկրորդ թիւերը հանդերձ չքնաղ (Յաւերժահարսանց գեղեցիկ պատկերներով, ընդունելով խնդութեամբ սրտի կը շնորհաւորեմք նորա գալուստը ու յաջողութիւն մաղթելով մեր կողմանէ անուշահոտ Վարդ մի կը նուիրեմք գեղեցիկագէմ սիրուն Յաւերժահարսին և կը խնդրեմք զի սիրելի ազգայինք ևս իրենց կողմանէ պէտք եղած քաջալերութիւններն չխընայեն նորա վեցամսեայ շրջանին երկու մեծիտ ու կէս հաաուցանելով բաժանորդ գրուել, որոյ ստորագրութեան տեղն է Վ. Պօլիս Մեծ Նոր Խան Բնթերցասիրաց Թանգարան:

ՀՈԳԵԴԵՐՑ ԹՈՒՉՆԻԿ

Այս բանասիրական հանդէսը որ տարի մի ըստ կարի ծառայեց ազգիս բարօրութեանը, երբ իր 12^{րդ} թուով ծանայց հասարակութեան իր հոգեւարքը ու կերած թխել կը ՚ի կարեկցութիւն շարժեց դմեղ իր այն ցաւալի վիճակին վերայ, բայց այն ինչ նորա 13^{րդ} թիւը կարգացինք. գրեթէ փոքր, ինչ ուրախութիւն մի դգացինք իմանալով նորա հոգեւարձը որ ազգասէր սրտերու փառահալած 1862 տարին ոտը կոխելով քաղաք ժրտի տով մի ներկայացաւ (ազայնոց աւելի ծառայութիւններ ընելու նպատակաւ: Սակայն երբ նորա 14^{րդ} թիւն ալ մէկ մի աչքէ անցուցինք զարմանք մի մեղադատեց զմեզ տեսնելով զի նա տեսակ մի հիւանդի նման զանազան փոփոխութեանց ենթակայ կըլլայ,

երբեմն վատաւորը, և այսօր իր վերջին շունչը փչելու ժամանած: Եթէ ազգասէր անձինքը նորա վեցամսեայ շրջանին բաժանորդ գրուելով 30 դահեկան նորա այս ցաւալի հիւանդութեան դարման ու քաղցեւորի թուջ նիկին կերակուրի գին հասուցանեն՝ խեղճ թուջնիկ այսօր կամ վաղ անոթութեանէն թեւերը կախած իր փափուկ կեանքը պիտի վերջացնէ: Աստի քաջայայտ եմք զի սիրելի Ազգայինք դայն այս հիւանդութենէ ազատելու պիտի բարեհաճին՝ որ կը խոստանայ յաւիտեան շնորհապարտ գանուիլ նոցա առատաձեւութեան և աղիւսարարութեան:

Վարդը այսօրու ընէ իր տպագրութիւնը Ռ. Յ. Ք. Տարանէն Յ. Միւհէնտիսեանին փոխադրած է, նոյնպէս և ստորագրութեան տեղն ալ, հետեւաբար ասկէ ետքը մեզի ուղղուած նամակները կամ որ և իցէ գրութիւնները Վալաթիա Յ. Միւհէնտիսեան տպարանը խրկուելու են: Ասկէց շուտով ձեռքերնիս կը հասնի:

Մեր արգոյ բաժանորդներէն ներումն խնդրելով կը խոստանամք զի ասկէ ետքը որչափ կարելի է շուտով ձեռքերնին պիտի հասցնեմք Վարդը, որոյ մինչև ցարդ կանոնաւոր ցրուիչ մի չունենեալն էր պատճառը:

Նաեւ սա ևս կը խնդրեմք լզի որք դեռ իրենց բաժանորդութեան պարտքը վճարած չեն՝ շնորհելու բարեհաճին, վասն զի մեծ կարօտութիւն ունիմք ու ընդհանուր բաժանորդաց ցուցակը պիտի հրատարակեմք:

Պ. Կոմիտաս Թօսուհեանի Թախթախանի վարի յարկը թեւ ջանքեալ մի բռնելով կը ծանուցանէ զի որ և իցէ Հանդէսներու կամ օրագիրներու բաժանորդ գրուել ուղղը կրնայ հոն ստորագրուել և անկէ ընդունել զանոնք:

Նաեւ ծախու կը գանուին հոն Հայաստանի պատկերը և նորանոր հեղինակութիւնները: Միայն ուրբաթ և կիրակի օրերը դոյ է սենեակը:

ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏԵՕՐԵՆՔ

ԹՈՎՄԱՍ Պ. ՊԵՌԵԱՅ

ՍԱՐԳԻՍ ԲԱՐՍԵԶԵԱՆ

Ի ՂԱԼԱԹԱ Կ. ՊՕԼՍՈՅ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՄԻԻՀԵՆՏԻՍԵԱՆ

ՀԱՅՈՅ ԵՊԻՍԿՈՅ ՓՈՅՈՅ ԹԻՒ 47